

## ГРОШОВО-КРЕДИТНА, ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА

УДК 336.225.66

**О.В. Венгерова**

кандидат економічних наук, доцент  
Класичний приватний університет

### ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЯК ФАКТОРА ЗБІЛЬШЕННЯ БЮДЖЕТНИХ НАДХОДЖЕНЬ

*У статті розглянуто сутність і види податкового стимулювання, розкрито зміст поняття "податкове стимулювання як фактор збільшення бюджетних надходжень". Встановлено, що податкове стимулювання впливає не лише на зростання економічної активності, а й на рівень мінізації доходів і прибутків. Запропоновано показник, за допомогою якого можна визначити ефективність податкового стимулювання як фактора збільшення бюджетних надходжень.*

**Ключові слова:** податкове стимулювання, податкова пільга, бюджетні надходження, податкова база, ефективність, ставка податку.

#### I. Вступ

Податки є основним джерелом надходжень бюджету, що формують його дохідну частину. Вдало розроблена бюджетно-податкова політика здатна забезпечити сталий економічний розвиток у державі, що сприятиме зменшенню дефіциту бюджету. Це, у свою чергу, дасть змогу підвищити рівень життя населення, який в Україні є низьким. Податкове стимулювання відіграє важливу роль як один з інструментів бюджетно-податкового механізму, що впливає на рівень економічної активності суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Але, водночас, серед науковців зустрічаються як прибічники податкового стимулювання, так і його противники. Так, існує думка, що податкові пільги призводять до ринкового викривлення розподілу ресурсів. Разом з тим, західні економісти вважають, що застосування податкових пільг є необхідним, але за умови зваженого підходу до їх встановлення та обґрунтованості. Питання податкового стимулювання досліджувалось багатьма науковцями, зокрема такими, як Ю. Іванов, Є. Лазарева, І. Луніна, М. Мельник, О. Семерак, Д. Серебрянський, А. Соколовська, Л. Тарангул, А. Цимбалюк, І. Ясенова та ін. Незважаючи на численні публікації, не існує єдиного підходу до оцінювання ефективності податкового стимулювання як фактора збільшення бюджетних надходжень. Це зумовлює необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

#### II. Постановка завдання

Мета статті – запропонувати підхід до оцінювання податкового стимулювання, що дасть змогу визначити найбільш прийнятну податкову ставку, за якої відбувається збільшення податкових надходжень завдяки розширенню податкової бази.

#### III. Результати

Перш за все, розглянемо поняття "податкове стимулювання". На думку науковця Л. Тарангул, це поняття означає "вплив держави на національну економіку через податковий механізм, за допомогою якого відбувається заохочення до певного виду діяльності через створення прозорих, адміністративно зручних, привілейованих умов" [1, с. 68].

Досить широку класифікацію різновидів податкового стимулювання подають у своїй праці [3] Є. Лазарева та І. Ясенова. Важливою для нашого дослідження є класифікація за важелями податкового стимулювання, за якої виділяють такі види стимулів: податкові пільги, спрощення податкового адміністрування, податкова угода [3].

Під податковою пільгою слід розуміти звільнення від сплати податків (податкові канікули), зниження податкової ставки, зменшення бази оподаткування, відтермінування зобов'язання щодо сплати податку тощо. Спрощення податкового адміністрування – це зменшення податкового навантаження на платників податку, кількості податків та спрощення процедури їх сплати. І, нарешті, податковою угодою є договірне зменшення податкового зобов'язання чи часу його

сплати, розстрочка податкової заборгованості, звільнення від податкового зобов'язання.

На нашу думку, поняття “податкове стимулювання як фактор збільшення бюджетних надходжень” означає, що завдяки виваженій податковій політиці і зниженню податкових ставок відбудеться збільшення податкової бази за рахунок зростання економічної активності та валового внутрішнього продукту, а також зростання приливу інвестицій, що й приведе до збільшення податкових надходжень.

Незважаючи на велику кількість публікацій, у яких розглянуто стимулювальну функцію податків, економіст С. Терьохін вважає, що закріплення за податками стимулювальної функції неможливе, адже податки обмежують свободу платника, а тому податкові пільги є лише інструментом зменшення фіскального пригнічення [5]. Із цим твердженням важко не погодитись, адже справжній стимулювальний вплив на діяльність суб'єктів господарювання справляють попит на продукцію та можливість отримання прибутку. Будь-яка ставка податку на прибуток не зможе сама собою стимулювати господарюючого суб'єкта до підприємницької діяльності.

Особливо це стосується країн з високим рівнем тіньової економіки. За таких умов мова йде не про стимулювання виробництва, а про правдиве відображення у звітності прибутків підприємства. Отже, можна стверджувати, що податкове стимулювання в умовах існування тіньової економіки впливає на рівень тінізації доходів та прибутку.

Так, у 2012 р. Державна податкова служба заявила, що обсяг тіньового сектору української економіки становить як мінімум 350 млрд грн на рік. Ці кошти, за оцінками фіскальних органів, розподіляються таким чином: 170 млрд грн становить зарплата в “конвертах”, 100 млрд грн – доходи власників активів – виведення безготівкових коштів у готівкову форму або на інвалютні рахунки в іноземних банках, 35 млрд грн – неофіційні платежі, 45 млрд грн – основні засоби, матеріальні ресурси й послуги тіньового сектору [2].

Зважаючи на це, слід зазначити, що позитивний ефект від податкового стимулювання отримати можна. Так, західні науковці вважають, що зниження податкових ставок веде до зменшення диспропорцій, яке позитивно впливає на розвиток економіки. При цьому вчені зауважують, що такого ефекту можна досягти лише при застосуванні податкових пільг протягом тривалого часу [6].

Розглянемо ефективність податкового стимулювання як фактора збільшення бюджетних надходжень, якого можна досягти або за рахунок зростання податкової бази,

що може виникнути внаслідок приросту ВВП – як результат стимулювання економіки, або через зменшення тіньового сектору економіки.

Спробуємо привести оцінювання ефективності податкового стимулювання, що впливає на зростання надходжень бюджету, до математичного вигляду. Для прикладу візьмемо податок на прибуток підприємств.

Нехай база оподаткування певного бюджетного періоду за податком на прибуток  $B_1$ , а базова ставка податку  $t_0$ , тоді податкові надходження ( $BR_0$  – budgetary receipts) визначаються за формулою:

$$BR_0 = B_1 \times t_0. \quad (1)$$

У разі надання суб'єктам господарювання податкових пільг, що виражаються зниженням базової ставки до певного рівня  $t_1$  (але  $t_1 \neq 0$ ), держава несе певні бюджетні витрати ( $BC$  – budgetary costs), які можна розрахувати за такою формулою:

$$BC = B_1 \times (t_0 - t_1). \quad (2)$$

Тоді бюджетні надходження за умови застосування податкових пільг будуть виражатися формулою:

$$BR_1 = B_1 \times t_1. \quad (3)$$

Виходячи з вищенаведених формул і обмеження, що  $t_1 \neq 0$ , показник ефективності податкового стимулювання можна подати таким чином:

$$E = \frac{BR_1}{BC} = \frac{B_1 \times t_1}{B_1 \times (t_0 - t_1)}. \quad (4)$$

Якщо  $E > 1$ , то податкове стимулювання є ефективним, адже рівень бюджетних витрат нижчий за надходження. Якщо ж  $E < 1$ , то це вказує на неефективність податкового стимулювання, адже бюджетні надходження будуть нижчими за витрати. Але цей показник відображає ефективність застосування податкового стимулювання в певному бюджетному періоді. Західні ж фахівці рекомендують застосовувати таке стимулювання у тривалому періоді, тоді й показник ефективності має порівнювати не лише результат і витрати, а й ураховувати зміни в порівнянні з попередніми періодами. Для цього необхідно, щоб темп приросту реального ВВП мав значення більше від одиниці протягом дії податкової пільги. Це вказуватиме на збільшення податкової бази.

Звичайно, в реальних умовах іноді застосовують пільгову ставку податку, що дорівнює 0. Слід зазначити, що таке стимулювання слід застосовувати обережно, адже воно є інфляційним і знижує фіскальну функцію того чи іншого податку. Тому можна стверджувати, що при  $t_0 \rightarrow 0$  показник ефек-

тивності податкового стимулювання також  $E \rightarrow 0$ .

Застосування показника оцінювання ефективності податкового стимулювання на практиці дасть змогу визначити найбільш прийнятну податкову ставку, за якої відбувається збільшення бюджетних надходжень завдяки розширенню податкової бази.

#### IV. Висновки

Податкове стимулювання є важливим фактором не лише економічного зростання, а й збільшення бюджетних надходжень. Зниження податкової ставки може не тільки впливати на активізацію діяльності суб'єктів господарювання, а й зменшувати рівень тінізації економіки. При цьому західні експерти наголошують, що податкові пільги дають позитивний ефект лише за використання протягом тривалого часу, інакше вони можуть стати поштовхом до інфляційних процесів.

Ефективність податкового стимулювання як фактора збільшення бюджетних надходжень запропоновано оцінювати шляхом застосування показника, що є співвідношенням отриманих податкових надходжень при використанні пільгової ставки оподаткування до витрат бюджету, які становлять різницю між базовою ставкою та пільговою, помноженою на податкову базу. Застосування цього показника дасть змогу визначити, наскільки можна знизити податкову ставку, зберігши при цьому фіскальну функцію податку.

#### Список використаної літератури

1. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : монографія / за заг. ред. Л.Л. Тарангул. – Ірпінь : Нац. унів-т ДПС України, 2012. – 515 с.
2. ДПСУ: “Обсяг тіньового сектора економіки складає не менше 350 млрд грн на рік” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/rubric/gnsu-obem-tenevogo-sektora-ekonomiki-sostavly-aet-ne-menee-19082012162000>.
3. Лазарева Є.В. Систематизація заходів податкового стимулювання інноваційного розвитку економіки [Електронний ресурс] / Є.В. Лазарева, І.Б. Ясенова. – Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/Ei/2012\\_49/Lazareva.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ei/2012_49/Lazareva.pdf).
4. Семерак О. Економіко-математичне моделювання впливу податкових ставок / О. Семерак // Вісник Львівського університету. Серія : Економіка. – 2004. – Вип. 33. – С. 251–257.
5. Терьохін С. Доповідь першого заступника голови Комітету з питань фінансів та банківської діяльності Верховної Ради України, голови Підкомітету з питань податків та митної справи. – К., 2000.
6. Cochrane John H. Fiscal Stimulus, Fiscal Inflation or Fiscal Fallacies? [Electronic resource] / John H. Cochrane. – Mode of access: <http://faculty.chicagobooth.edu/john.cochrane/research/papers/fiscal2.htm>.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2013.

#### Венгерова Е.В. Оценка эффективности налогового стимулирования как фактора увеличения бюджетных поступлений

*В статье рассмотрены сущность и виды налогового стимулирования, раскрыто понятие “налоговое стимулирование как фактор увеличения бюджетных поступлений”. Установлено, что налоговое стимулирование влияет не только на рост экономической активности, но и на уровень тенезации доходов и прибыли. Предложен показатель, с помощью которого можно определить эффективность налогового стимулирования как фактора увеличения бюджетных поступлений.*

**Ключевые слова:** налоговое стимулирование, налоговая льгота, бюджетные поступления, налоговая база, эффективность, ставка налога.

#### Vengerova O. Assessment of tax incentives efficiency as a factor to increase budgetary receipts

*In the article the nature and types of tax incentives are considered. Tax incentives – the state's influence on the national economy through the tax mechanism by which the promotion is to a certain type of activity through the creation of transparent administrative convenience, preferred conditions. The category of “assessment of tax incentives efficiency as a factor to increase budgetary receipts” is determined by author. It means that due to prudent fiscal policies and lowering tax rates will increase the tax base by increasing economic activity and GDP, and rising tide of investments that will lead to growing tide of investments that will lead to increased tax receipts.*

*The attempts of complex study of the budget support and tax stimulation problems of the national economy were reflected in the domestic science and practice. However, there are separate aspects of these works which are not systematic and do not include the economic evaluation of the efficiency of such instruments. This problem is going on the stage of public discussion.*

*Found that tax incentives affect not only the growth in economic activity, but also on the level of shadow incomes and profits. Tax incentives is not stimulating production, but only true in the reporting of profits in the shadow economy. Western experts stress that tax incentives bring positive effects only using for a long time, or they can be the impetus for inflation.*

*In this article the efficiency of tax incentives as a factor increasing the revenue that can be achieved either by increasing the tax base, which may be due to GDP growth or by reducing the shadow economy is discussed.*

*In the article the indicator by which to determine the assessment of tax incentives as a factor to increase budgetary receipts are suggested. The efficiency of tax incentives as a factor to increase budgetary receipts is proposed to estimate by applying the rate that is the ratio of tax revenues derived using the preferential tax rate to the budgetary expenditures. The use of this indicator will determine how government can reduce the tax rate, while maintaining fiscal function of tax.*

**Key words:** *tax incentives, tax benefits, budgetary receipts, tax base, efficiency, tax rate.*